

Justh Zsigmond szerelme

Várta, mikor hozzák már a tisztát.

Három hete szombatonta, idehozatja a kastélyba asztali katonájának, asztalinasának, Mihálynak váltó fehéreneműjét, azzal az ürüggyel, hogy nem nélkülözheti egy percre sem a legény szolgálatait.

Ez a mai nap a negyedik szombat.

— Mért engeded édes fiam, hogy ez a paraszt bebüdösítse a fürdőszobádat? — korholta anyja a múlt vasárnap. A kulcsárné süghatta be neki a szagot, vele szokott elbeszégetni a mama a szokásos esti rendelkezések után.

— Valahol kell tisztálkodnia — ellenkezett ő kedvesen s rátette kezét a fehér, ráncos kézre.

— Csempés kádban?

Erre nem felelt.

— Küldd le a konyhába — folytatta az anyja — a szolgálókhoz! Adjanak neki egy lavórt. S ha nem, hát ott van a tó! Oda még urak is lejárnak!

Le, az igaz. Orosházáról jönnek hintón, fiákeron.

Megmagyarázhatatlan volt, mért kellett s kell Czombos Mihálynak az úr kádjában fürödni.

A dolgozószoza ablaka arra a kerti útra nézett, amely a kaputól szelíd kanyarodással a kastély felé hozta az érkezőt. S közeledett az idő, mikor jönnie kell a tisztának. Fügőny mögül figyelte a kertet.

Ha valaki látná várakozását, s tudná mostani gondolatát, azt hihetné, az egész színi játékot csak evégett csinálja, csináltatja, nyaranta, hogy ezt elérje. Pedig igazán nem! Hiszen akkor nem volna szükséges, hogy inasa fürdetéséhez folyamodjon. Megtudhatná ezt a gondolatát valaki? Nincsen olyan a környéken. Egyedül csak a tulajdon szíve tudja.

Szeretett bensejében szívére s nem eszére támaszkodni egy idő óta.

Összerezcent. Nesztelenül a szőnyeg szélére állva Mihály szólalt meg mögötte.

— Fürödhetek már nagyságos úr?

Mindenben ellentéte urának: zömök, csupasz pozsgásképű, s kerek a feje s alakja izmos mindenütt s ellenkezik urával abban is, hogy lehunyja szemét, ha valamit kér vagy kérdez.

— Várjál még.

A legény mozdulatot tett kezével: nincs egyéb dolgom, várhatok.

— Lemehetnék az alsóházba is — kezdte el megint, mert neki is szólt a kulcsárné.

Az úr szórakozottan majdnem azt mondta, hogy menj hát, ha olyan nagyon akarsz, de eszébe jutott idejében, akkor a tisztát is le kell vinni, s az nem lesz jó. Intett kezével, hogy nem.

— Mingyárt gyönnék a fehérrel.

Újra felelni akart, kérdezni: kik jönnek? ki jön ma?

— Maradj csak nyugton — s csak most szégyellte el magát, hogy ez a fiú látja, tudja, mért les ő az útra. De Mihály megelekedett azzal, hogy nem lehet még fürödni, pedig muszáj fürödni! s zaj nélkül kisomfordált.

Bár Vera jönne s egyedül! S csak állt az ablaknál, karbatette kezét, s néha-néha szakállába nyúlt.

Tavaly Antigonét keresett, nem talált ittén a majorban alkalmasat. Az itteni lányok gömbölyűségre, nevetésre hajlók. Molièret győzik, de Szofoklészhez más kell. Komolyabb, méltóságosabb.

Azt mondta ez a Mihály, van nekem egy húgom, az nagyon komoly lány. Az elüt egészen a családtól. Dehát persze jurenák-majori. Nézőnek sokat járt át, de nem figyelt rá az úr.

No most aztán felfigyelt. A szerepből, az Antigonéból nem lett semmi, de az úr bolygásaiban egész télen személyével foglalkozott.

Vadnak, elszántnak, szilajnak képzelte magát, érezte magát, ha vele foglalkozott.

Álmaiban is jelentkezett: ölébe lehetett borulni s felnézni rá. S engedte, hogy boldogtalansága verejtékét letörölje. Megbolondulni kettesben, a forró, tikkasztó levegő miatt, virágukat hullató fák alatt, mikor ezer illat és ezer hang telíti az éjszakát.

Nehéznek tudta az életet, mert az álomra méltatlannak érezte magát.

Sokszor elnézte a parasztokat, hogy milyen bölcs közönnyel fogadják a születést s méginkább a halált. Ilyenkor természetesnek és könnyűnek képzelte saját halálát is. De ha Verára gondolt, ha őt kívánta látni, ha őt várta — nem tudott a halállal bölcselkedni. Mert egyre türelmetlenebbül várt.

Szemét a parkon hagyva hátra lépett, szivar után nyúlt (hiába hogy ártalmas), rágyújtott.

Csupa lágy, akarat nélküli ember az egész rokonságom — gondolta. Én is az voltam, míg meg nem neveltem magam. Bevallhatom, ma akaratom egyike a legerősebbeknek. Hogy mégsem élek? Azért cselekszem, igen, hogy ezt észre ne vegyem. Azért élek sokat, hogy észre ne vegyem, hogy nem élek.

Olyan erősen fogta szivarját, a legfelső dohánylevelével lemállott.

Nem hitte, hogy ezek a nők jobban tudnak akarni nála. Ezek a parasztlányok, ezek a gányó lányok.

Mért gondolok rá többes számban — kapta rajta magát. Szerelemre születtem, meg van lelkemben minden, ami lelket lélekhez közel vihet.

A kertész talicskán kaszált fűvet tol kifelé. Engedélye van rá. Zökken egyet a talicska, alma koppan le a zöld fűből. Egy, kettő, három. Szedi fel a kertész, dobálja gelebébe. Mintha fel is pislogna, látja-e valaki. Az almára nincsen engedély. Dehiszen ki nem viszi az almát? Éppen a kertész ne vinné?

Vera mégsem akar felbukkanni.

Az alma lehull, a fűvet lekaszálják . . .

Már idén is volt előadás és különös, csak mostan vette észre, hogy ezek a lányok, akik a színpadra kerülnek s próbákra járnak, mennyire őrzik egymást. S a táncban is. Hogy nem figyelt ő eddig erre?

Parasztbanda szokta húzni, fújni: Tóth Lajos bandája.

Itthon nem tette máskor, felkért vagy két leányt, hogy harmadikul Verát vihesse.

Eltervezte, miről beszélgetnek majd. Már félórája táncolnak, kezük egészen összezezzadt, de még olyat nem tudott kérdezni, amire a leány igennel vagy nemmel ne válaszolhatott volna. Pedig olyan beszélgetést képzelt, melynek egy for-

dulatán ezt mondja, Veron: »Tudom, csak azért kerülget, csak azért kért fel most is, hogy a becsületesem akarja elvenni. Az urak mind azt szokták a maijori lányoktól s most maga is.« Erre ő szabadkozni s a lány kitartóan mondaná a magáét: »Tudom, tudom én jól mindezt és mégis táncolok magával, mert jól esik, ha átölel, mert nem látok a világból mást csak magát, mikor véletlen arcomhoz ér a szakálla. Tudom, tudom pedig, hogy egy szegény lánynak nincsen egyebe a becsületénél«.

S ha így beszélt volna, tán azonnyomban odavitte volna a mama és a vendégek elé, hogy bejelentse . . .

De Veron semmi ilyet nem beszélt, csak melegét panaszoalta.

Akkor aztán ő átengedte a legényeknek Veront.

A következő héten nem jött. Az előadásra sem. A próbára sem, bár valami kis szerepet róttak rá. Átment hát a Jurenák majorba a bérlőhöz. Annak megtiszteltetés volt a látogatás. De Verát nem láthatta. Kiszikkadt szájjal szállt le itt-hon a hintóról.

Tudta, a heti munka után a Gyopárosra járnak fürödni a gányók.

Hátha, alkonyat előtt odahajtatott a tópartra, a déli partra, az urak fürdőhelyéhez. Deszkaodék. A homokkal felszórt parton cifra fürdőöltönyökben az urak, de hölgyeik is nagyon szemérmatosan, mihelyt ő odaért. S talpig köntösben. Kellemetlen, kényelmetlen. Mivel tudják, árnyékra van szüksége, félre tud húzódni.

Figyel. Odatúl egy gyerkőc lóháton be a vízbe. Csak a ló takarja. Amit takar. Emitt a nádas szélén négy lány összefogódzva lépked befelé a langyos, iszapos habokba. Négy legény lebzsel körülöttük, kötény az ágyékukon.

Kicsi színházi látcsövével (mintha csak ellenzót tartana szeméhez) közel hozza őket. Veron nincs köztük. Hála istennek.

Lebukóbar: a nap — mégis megérkeznek a gányók. Lánytársaival Vera is. Csak lehántja a felsőt s a szoknyát s ott áll gyolcsingben. Sötét bronzsín vállá sugárzik . . .

Ideérzik, nehéz szaga van a tónak. Nyakig elmerülnek a lányok a combjukat verő vízben. Mikor kiemelkedik a vízből Vera, mintha meztelen volna, testéhez tapad a gyolcs.

Elhomályosult szemmel szólítja a kocsi. Haza.

Másnap átsétál a Jurenák majorba s vasárnapi ebédre betoppan Czombosékhöz a hosszú cselédházba.

Restellkedve kínálják étellel. Elfogadja. A csirkepaprikás jóízű volna, csak ne szaglanék a szoba földje. Talán még vizeletet is páráz. Kisgyerek van a házban. Fiatal házaspár lakja a szoba egyik sarkát s tipegő kicsijük van.

Amint Vera szemét keresi, derül ki, valóságos sokadalomba került. Nagy a család. Sokáig kell a csirkecombtól paprikás kezét tartania, mígnem egy leányka kötényét nyújtja. Gesztenyés a lányka, fonott hajú. Vera fekete, érett barnapiros az arca, komoly. Gyalogszékeken ül körül a gyalult asztalt, csak a leányka eszik állva. Az ő székén ül az úr. Egy kérdés sincsen, mi járatban volna. Azt fogadják el magukban, amit minden cselekedetére mondani s gondolni szoktak: a nagyságos úr szeszélye. Ne kérdezzünk felőle, mi jó ered belőle, úgyse egykönnyen tudjuk meg. S nekünk nem árt, nem szokott ártani.

Otthon az asztalnál édesmama:

— Nagyon megkéstél Zsigám.
— Sétáltam egyet.
— Dohos parasztszagod van már megint . . .
— Odaát voltam — bök fejével a kerten túl a láthatatlan Jurenák-major felé.

— Ott akárkinél jártál, jószag nem tapadhat rád.
Merthogy még a bérlő sem lakik tartósan az úrilakban.
— Ugyan édesmama szag és ember az kettő. Különböző dolgok.
S esznek.
— Tudom fiacskám, tudom, de azért ruhát válthattál volna, akármennyire elkéstél az asztaltól. Ez a szag . . .

S fia felől ellenzőnek tartja orrához balkezét. Hármásban ebédeltek. Papa a süketek minden iránt érdeklődő fintorával igyekszik résztvenni a társalgásban, de semmit nem ért. S csodálkozva kanalazza a levest.

Zsigmond még válaszolni akart: Igen a föld szagát hozom, elbírja az asztal illata. E földet túró népe a magyar jövő, az ő szaguk is kabátomon. Ők az igazi magyarok. Az ő szagukat ne szeressem? Ha tudnád, milyen tiszták az ő érzéseik. (Vera érzésire gondolt.) Lábuk mélyen gyökeredzik az anyaföldben — tekintetük a magasba néz. Nagyszerű növények! S e növények virágai! . . .

*

Mihály mingyárt elfogadta, hogy nem mehet haza tisztálkodni. Nem kutatta okát. Egyebet sem kérdezett, hamit nem értett. Pedig megértett hamar akármit. Ez a magyarzatlan beletörődés, része, alkateleme volt hűségének, amellyel munkáját, hivatását ellátta Zsiga nagyságos úrnál.

— Üzenni kell — ennyit mondott csak.

— Izentetek — nyugtatta meg az úr. S így üzent Mihály nevében: Vera hozza délután a fehérét, én nem mehetek.

Szombat volt, harmadhete s bár késve egy kicsit (nyilván vasalni kellett) jött Vera.

Nem akart mingyárt ráijeszteni. Azzal telt az idő, Mihály akaratoskodott, hogy ő mégsem tud a kádban mosakodni s restelli még ingét is levetni, mert a fogásra az úr holmija mellé kellene tegye. Meg aztán szappant elfeledett hozni Vera. Alig lehetett rávenni, használja valamelyik szagosat, az úr szappanjai közül.

Húgának bizony kellett várnia a szennyest. Ott az előszobában.

A kis bizánci dolgozóba nem hívhatta be Zsiga. Most első alkalommal. Hadd szokja meg előbb idekint. Dalt még nem akart énekelni. S minden egyébre, komoly és bohó kérdésre pirulósan válaszolt.

Mihály nagyon is hamar elkészült a tisztálkodással. Száraz maradt a kád. Mosdótálat lelt mégis a legény, úgy hamarkodta el a fürdést.

A rákövetkező héten az öregasszony hozta a tiszta ruhát. Mihályék anyja. Megrémült a lány? Vagy tán anyja fogott gyanút? Nem lehetett megtudni.

Gyanú! Hát gyanakodni is lehet? Ettől aztán végigképzelt minden lehetséges helyzetet, mi történhetnék a bátyja ruhájára várakozó Verával. S behunyta szemmel többször átélt mindent, mint a lehetőségek részese.

Éppen azért lett aztán nyugtalan a következő napokban, mert megszólatlan s ezért elfogulatlan nem kereshette környékét sem a Czombos családnak. Ha más előtt tán nem is, maga előtt szégyellte magát.

S százszor elmondta viszont, ha szobájában, ha a fák közt sétált: minden cselekedetemnek tudom következményét, minden vágyamnak is vállalom következményét.

Bévíül ettől megnyugodott, de viselkedése annál inkább háborgó lett.

— Beteg lenne Veron — szólította meg Mihályt — hogy nem ő hozta a ruhát?

Mihály csak annyit értett ebből — mogorvaképű anyjuk alkalmatlan a kastélyban. Pedig hogy elbeszélgetett vele az úr. Finom ember, nem akarta megsérteni. Üzent hát Mihály. S harmadján megint Vera hozta a fehéret. Csak hogy nem magában. Vele jött kicsi húga is. Az a leányka, aki a székét s kötényét adta volt Zsigának. Franciska, Franci.

Hiszen még jó is, hogy így rendezte Vera. Bátran be lehetett hívni kettesüket a dolgozóba.

A két lány egymás mellett ült le. Csak a kicsi nézett szembe, a nagy nem, bár le sem sütötte szemét: vizsgálódott a szobában. Ő felelt a kérdésekre, húga csak rebbent mint, aki szólni szeretne mégis. Miféle kérdések voltak? A munkára vonatkoztak, az elmúlt hétre, a két hétre. S aztán hogy: van-e legény? Vera elkerülte volna a választ, de húga ujjongva rikkantotta, hogy: nincs, nincs, nincsen néki szereteje! Pirult Veron, hogy ilyen öreg létére nincsen még párja — hiszen már tizennyolc esztendő. Alig győzte korholni Francit: majd te is juthatsz még az én sorsomra!

Vigasztalásul hirtelen egy szerepet gondolt ki, talált számára Zsiga úr. Elébe tette a könyvet, hogy olvassa a szerepet.

Néhány pillanat alatt született meg az elhatározás, hogy az asztalon heverő könyv a »Tudós' nők« után nyúljon. Vigasztalásul s hirtelen arra is kíváncsi lett, tapad-e az első jelenetekre a lány érdeklődése? Bizott Arany László s Molière együttes szövegében.

Odaült a lány mellé, a lányok mellé, egy párnás székbe s felolvasta az első három lapot szép lassú tagolással. S még röviden útbaigazítást adott: — Én vagyok Armand, te vagy Anriett. Hadd lám, hogy játszod, hogy mondod el?!

S felolvasta az első sorokat. Válaszul csupán egy igent kellett mondania Verának halk engedelmesen. Ezt még elrebegette. A következő válasza azonban sehogy sem sikerült. Nem akart sikerülni. — Ugyan mi rossz van — kezdte tétován a játék szavait, de befejezni csak nagyon halkán szégyenkezve tudta — a férjhez menésben.

Az úrnak kellett mondani jóformán helyette. S a következő feleleleket teljesen neki. Csudálkozott nagyon, mert megszokta, hogy a gányó legények s lányok egy-kettőre bele szokták találni magukat akármilyen vidám vagy fonák helyzetbe. S egy pillanat alatt elkedvetlenedett, s be is csukta a könyvet.

Amint Veronra nézett, mingyárt megállapította mégis: aki barna arca pirolásával pusztá bőrével ennyi érzelmet tud kifejezni, csakis attól benuhatott meg, hogy aggodása, amellyel a kastélyba lépett, az eléje tett könyv szavaival találkozott: ugyan mi rossz van a férjhez menésben? Akár ő kérdezhetne volna, ha már előbb elmondja — volt gondolatát. De tán el is mondta a múltkor tekintetével vagy tánc közben s szíve verésével. S hogy nem kapott választ, onnan ered aggodása, hogy még jönni is félt. S hogy egymaga jönni nem is mert.

Mára, mára igazán elég ennyi — gondolta irgalmasan az, úr s a kicsi bogárhoz fordult, akinek minden vonása külön-külön néniére elékeztetett, de egészben mégis égen földön más volt s ezt a szemében táncoló huncutság okozta.

— Tudsz-e énekelni?

— Tudok ám — csapott vissza hetykén a kicsi.

Sokat nem kellett nógatni, vékony fejhangan rákezdett egy dalra, melyről tudta, hogy Zsiga nagyságos úr is szívesen hallgatja.

S az hallgatta is szívesen. Félszeme Veronon járt még, de a gyermek me-részsége s a készség, hogy éppen olyan nótát kezd, melyet ő szeret, észrevétlen egész figyelmét az énekre vonta csakhamar.

*

Negyedizben ma fürdik majd Mihály ura fürdőkádjában. Mostmár majd be-lemerül a vízbe, nem sieti el a dolgot, mint elsőbben. Készen a víz, vetkezne is, ha lehetne. De az úr nem adta meg még az engedélyt, ott sétál a szobájában ablaktól asztalig s vissza — meg-megállva mindig az ablaknál. Pedig mire a tiszta ideér, készen is lehetne Mihály a fürdéssel.

Ő csak a tisztára gondol, nem arra, aki hozza. De az úr bezzeg egész lelkével azt figyeli, ki jő ma a Jurenák-majorból. S talán tizedszer, talán század-szor, talán ezredszer gondol valamire s pirul bele. Ha látnák a pestiek! Vagy a párizsi barátok! Hogyan kerít magának partnert Zsiga a fölényes világhi! Szeretőt, szerelmezt, talán párt!

Ilyen még nem fordult elő a pusztán, az urak ezt sokkal egyszerűbben in-tézik el s ha senki nem veszi észre, mi készül a bizánci dolgozóban, csak azért van, mert olyan szokatlan: a fitestvér fürdik, s a húgot az úr tartja a szo-bájában.

Mert lement ő eddig bármikor a cselédházakba, ha valakivel beszélni akart. Most attól fulladozott, hogyan is nyúljon hozzá a lányhoz, vállát, fejét két tenyerébe fogva, s ha magyarázat nélkül éppen úgy sugárzik onnan a for-róság, mint az ő szeméből, szívéből, akkor megérinti a leány mellét. Míg eddig eljut, mindig ott kísért a rettegés: nem riad-e meg Vera s nem érzi-e prédának magát? Aztán a melle! Ezeket a lányokat még megcsókolni is könnyebben, ha marább lehet, mint a keblüket megérinteni, megfogni. Azt védik az utolsóikig, az nem az övék, az nem a férfié, mint egyéb, az a gyermek táplálója lesz.

Ő, mennyire nem kellett volna Pesten vagy Párizsban ilyesmitől tartania. Jött volna ott nem egy nő (lány is, asszony is) csak szólnia, akarnia kellett volna. Némelyiknek csak intenie.

Állt, állt a függöny mögött, forróság lepte meg, nagyon tisztának érezte magát, nagyon fiatalnak, s egészen lázasnak. S látát egészségnek érezte. S álla-potát, szívdobogását, várakozását semmi eddigihez nem tudta hasonlítani.

— Elkezdeném hát nagyságos úr — köhécselt Mihály — megérkezett a fehér.

Kérdezni sem kellett, ki hozta, Mihály karja alatt hivatlan bedugta fejét a kis hűg: Franciska.

Zsiga meglepetten ült le a kerevetre. A legény zajtalanul kiment s nem-sokára hallatszott locskolása a fürdőhelyiség felől.

— Merre jöttél — kérdezte az úr, hangja síri volt, de a lányka vidáman telett.

— A kulcsárék udvarán átal. Gondoltam én, hogy gyöhetnék a nagykapun is, most hogy a Zsiga nagyságos úrhoz jövök, de aztán mégsem akartam, hogy megszólítson valaki.

Alig állt meg a beszéddel lélegzeni is. Igazán elcsodálkoztatta a férfit.

— Hozzám jöttél?

Szájban tartott nevetéssel válaszolt a lány s bontogatni kezdte kendőjét, hajadonfőtt jött, de keszkenőt hozott, azt bontogatta.

— Hoztam valamit — mondta s szeme incselkedett, de a kibontott kendőt ölében tartotta, s takarta is vékony barna kezével.

Igazán kíváncsvá kellett lenni, mi van a kendőben.

— Mit tudtál hozni? — húzta fel szemöldökét az úr, mint aki gyermek iránt tétet érdeklődést.

Nem tudta eltalálni — eke nyomán lelt ó pénz, valami jeles kő, tengerinyúl, különös virág vagy otthon lelt kopott hímzés lapulhat-e oly hangtalan a lányka combjai között?

S hogy a gyermek még mindig nem mutatta, újjal kellett a kezeket, s a kendő rózsáját szétnyitni, s kissé a combokat is.

— Mutasd, haddlám!

Franciska boldogan emelte fel kezét s engedte látni a hozományt.

Négy galambtojásnyi nagy tojás ült a kendőben, sötétsárga héján föccsengett rozsdavörös volt díszke mindegyiknek.

— Sólyomtojás! Ritka! A fiúk szedték, én meg elszereztem tőlük. Kotlós alá kell tenni. Majd a kulcsárné alá teszi. Aggya csak oda neki. Három hét alatt úgy kikél, akár a csibe, aztán van négy szép sólyma. Akkor aztán mingyárt hozzá is foghat tanítani őket. — Egy szemvillanásra elkomolyodott, nyilván az jutott eszébe, hogy Zsiga úr télen nem szokott idehaza lakni s akkor mi lesz a sólymokkal — de még tán jobb lesz, ha valakit fogad, hogy tanítsa őket. Mire tavasszal hazagyön, olyan ügyes kis vadászai lesznek, hogy csak. S azt se tudja majd melyikkel induljon el.

Két kezét, melyet eddig a tojások érdekében, s az úr kedvéért magasra tartan tartott, leengedte, összefogta a kendő csücskéit s az asztalra koccantotta a jövő vadászokat.

Az úr beleegyezett a játékba.

— Várjunk csak. S ha kikeltek, ki éteti őket?

— Hát majd a kulcsárné!

— Én nem tudom . . . nem vadulnak el a keze alatt?

— Az, az könnyen lehet . . .

— Akkor nem bízhatjuk rá. Dehát kire bízuk? Ki étesse őket?

— Nagyot nyelt a leány.

— Majd én!

— Megtennéd?

Most először szégyellte el magát az úr szobájában Franci.

— Én igen — suttogta.

Aztán hirtelen megvidámodott újra.

— De hogyha nem bízok a kulcsárnéban, akkor én ki is költethetem. Kikelnél nálunk a kétasszonyközi csibékkal. Gondoltam is én mingyárt, hogy meg-

tenném, de elhozom, mondom a tojásokat bár, lássa, tuggyon róluk, örüljön nekik.

Kérdetlén buzdítás nélkül beszélt, hogy s mint intézi ő majd a sólymok sorsát, legyen csak nyugodt az úr.

Az meg teljesen belefeledkezett a lány beszédébe.

Emelte, forgatta, ejtette kezeit Franciska, velük is beszélt. S akármilyen vékonyak is ezek a kezek, bizony nagylánykezek, asszonykezek már.

— Minek nékem egyáltalán sólyom — kezdett ingerkedni egyszercsak az úr.

— Jaj, hogy mondhat ilyet okos ember letére. Hát nem boldog lenne akárki, ha négy szép betanított sólyma volna? Aki hozza neki a vadakat! Hiszen tudom én, hogy nagyságos úr puskával vadászni nem szeret, de ez más, ez egészen más, mert a sólyom még élve is elhozza a vadat, úgy lehet tán még meg se vérzi.

Az úrnak kimondhatatlan gyönyörűsége telt a csergedező beszéd hallgatásában. A kereveten félkönyékre dült, s úgy figyelt.

— Hanem tanítót nehezen tudok majd tanálni.

Meghökken a lány.

— Pedig én azt hittem, tud egyet.

— Nem tudok, nem hallottam én még madártanítóról.

— Apám tudott egyet, de az meghalt.

Élvezet volt nézni hallgatását, töprengését. Arcára jött ki a lelke, hogy mit is kéne tenni. Söhajtott egyet a nagy gondban, vékony dereka, kiegyenesedett, s most almányi mellei is egészen kitetszettek. Úgy maradt megfeszülve, nem vette észre az úr szeme lobbanását.

— Én megtanítanám őket, ha más nem vállalja. Én nem tanítottam még madarat, de megpróbálnám.

Kacagató lett volna, ha nem halálos komolyan mondja.

Az úr kinyújtotta tétován balkezét a lány felé, aki e mozdulatra elhallgatott, de meg nem szeppent. Ám a kinyújtott kéz megrettent önmagától s lehullott, szerencsétlenül, éppen a lány térdére. Ott egy pillanat tapintása alatt megérezte, hogy nem sovány gyermekcsontra szállt, hanem gömbölyű, feszes húsrá. Hiszen ez után vágyott . . . .

Lehetetlen volt azonban így maradnia, bár az örökkévalóságot így szeretne volna eltölteni. Feltápáskodott s a szobában járkálni kezdett. Keze újjáiban villamosságot érzett, s tartotta, őrizte az áramot, szakállához sem mert nyúlni, nehogy szikrát vessen s talán itt égnének el mindketten.

— Énekelj! Dalolj valamit Franciska.

S a lány énekelt. Nem kérte magát, számított rá, hogy énekelnie kell. Amint befejezte, pislogott néhányat, s látta az arcról leolvasható kedvet, biztatást, a következőbe fogott.

Zsiga egyre sebesebb lélegzettel hallgatja és tisztán emlékezett, hogy egész héten az a gondolat motozott benne, mint lehetne előidézni, hogy a két lány közül ez jöjjön el, ez a kisebbik. Ez a varázslónő. Bizonyos, hogy így volt, ha esze hátsó rekeszében is. Amint hogy most is, míg a dalt hallgatja, a lány lényét issza, s szilárd a hite, hogy ő az igazi s nem nénje, egy még belsőbb rekeszében agyának halk eszmélet kél: nem is gondolsz rá, micsoda

siker lenne ez színpadon, pedig az lenne, de most neked az semmi, a lány tehetsége... — s hogy ez az eszmélet messziről felködlött, az is nagyon jól esett.

S az volt a nagyon csodálatos, hogy fel sem merült a világ, meg az emberek véleménye. Csak az én és a te élt.

Iszonyatos vágy fogta el, hogy felemelje és magához szorítsa a lányt, s hogy el se engedje többé.

A szándék és a vágyakozás is megszólalásig eleven volt. Az éneklő elhallgatott, felállt, mélyeket lélegzett. Úgy tett, úgy viselkedett, mintha minden ízében értene, mit érez a másik. S lépett egy lépést. Szeméből látszott, mégsem tudja, merre indult el.

Nem, nem, ezt nem fogadhatta el az úr. Nem így akarta magának. Hátrált. Boldogan hátrált. Mert semmi sem omlott össze: a vágyakozás, a tervezetés, a hullámzó keblecskék — minden együtt maradt.

De mára elég. Még ma ne tovább! Hiszen úgy megtelt ez a mai nap, nem is maradhatnak most már együtt.

S hogy elküldhesse a lányt, s hogy jóelőre kárpótolja, ha mégsem teljesülne az örökös együttlét, adott neki, remegő kézzel tiz koronát.

A gyermek gondosan eltette a pénzt, fogta kendőjét a tojásokkal. Nem sokat kellett várakoznia odakint, vihette bátyja váltó-fehérneműjét is.

*

Hátvan felé, hazafelé? Hát nyolcvan felé mit mondhat az ember? S mit az asszony, ha ráadásul özvegy is. Hogy előzvegyült ennyi idejére, az nem különös, de azt is meg lehet bocsátani, hogy maga elé mereng, ki játszi, vidám volt világeletében.

Így mereng Franciska néni s felejt, mindent felejt. Ami tegnap volt, kiejti emlékezetéből teljesen, a tegnapelőttiekből is csak morzsák maradnak meg. Csak arra emlékszik világosan, mikor a nagyságos úrnak énekelt. Mikor sem kicsi lány nem volt már, de még nagylány sem.

Unokái nevét egyre összevételi egyéb rokongyermekek nevével, de azt az időt, azt a nyarat nem véti, nem téveszti össze semmivel.

— Legjobban szerette, ha ezt énekelem:

Ezt a kislányt nem az anyja nevelte,
borozdában a pacsirta költötte.
Betakarja barna légény subája,
nem kell neki édesanyja dunyhája.

El is énekeltem én, valahányszor kért.

Vittem én a tisztát Mihály bátyámnak utóbb kétszer is egy héten, de vittem volna, ha kell naponta. S énekeltem, nem kértem magamat, úgy vártam a szennyest.

Szerette a hangomat Zsiga nagyságos úr, nagyon szerette. Várta már mindig, hogy menjek s énekeljek. Szerette, ahogy danolok. Én meg danoltam neki kedvire.

Néha olyan furcsán nézett rám. Más félt volna, megijedt volna, de én aztán nem. Tudtam, hogy nem bánt, tudtam, hogy szelíd ember igen. Pedig

nem közönséges volt, úgy tudott nézni. Csak a szakállát simogatta, környékezte, egyebet nem tett, úgy nézte az embert.

Én meg csak énekeltem neki.

Egyszer aztán elgyött kedvesapámékhöz s megkért, hogy aggyanak engem néki örökbe. Mert ő örökbe fogadna engem... Ó, hogy is gondolhat ilyenmire a nagyságos úr — ritta el magát kedvesanyám —, hogy éppen ezt a legkedvesebbiket aggyam oda. — Éppen ezt? — csudálkozott apám is. Mert-hogy sok testvérem volt nekem, de akkor tudódott ki, hogy én vagyok a legkedvesebb.

Vállalta volna az úr akármelyik testvéremet utóbb, de választani nem tudott másikat, csak engem. S hogy esett volna apáméknak, hogy ők válasszanak? Így aztán maradtunk valamennyien a Jurenák-majorban. Gányónak. Igaz, nem soká élvezhettem volna a kastélyban a kisasszonyságot, mert még azon az őszön elvégezte a nagyságos úr. Úgy hozták haza nagy gyásszal s bánatunkra a tenger mellől a bátyámék halottan. Nem soká élvezhettem volna a vagyont, de valamit biztosan testált volna rám. De nem panaszkodok. Ígyis, a tizkoronából szépen kiruházkodtam én.

Haj, haj, a színház régen nincsen meg. A kerti színpadot még akkor leronították. Ő azt kérte, hogy a színpad alá temessék, de nem oda tették, hanem odébb a fák közé, a földbe. Igaz, megcsinálták ott lent néki kőből, téglából a helyet — láttam — csak be kellett oda toszítani a koporsóját. Ott csináltak aztán mellette helyet a papájának s a mamájának is.

Vélekszek, szokta mondogatni Zsiga úr a bátyámnak: Mihály, a papát az első sorba ültették. Mindegy annak hol ül — szokta felelni bátyám — úgy se hall semmit se elől, se hátul. Igaz is, mert süket volt a papa, mint a föld.

Igen a föld. Egyszinten volt a nagyságos úr sírja a földdel s egy nagy csúcsos követ emeltek fölibe. De már sem az erdő, sem a gyümölcsös nincsen meg s a kastélynak is még a helye sem. Nyoma sincs az épített színpadnak sem. Úgy hallom mán azt is kezdik feledni, hol a sír. De én meg tudnám mutatni, ha azt a nagy követ el is vitték onnét.

Jaj, szerelmes darabokat játszottak, meg nagyon jól lehetett mulatni némelyiken ott az erdőben. Délutánonkint. Én már jóval későbben egyszer összeszó-lalkoztam azzal a tanítónéval, akinek az ura a szerepeket oktatta. Hogy azt mondja, este tartották az előadásokat a színpadon, aztán utána volt hajnalig a tánc, a bál a legnagyobb dologidőben is.

Hát ebbe én nem egyeztem bele, mert délután voltak bizony az előadások s utána pörköltet kaptunk. Mindég vágatott az úr valamit, mivel pesti vendégei is voltak. Csak azt kötötte nagyon a lelkünkre, ne dobáljuk el a csontokat. Azt nem szívelte. Meg azt sem, hogy a csumát szerte dobáljuk. Nem bánta, szakíthattunk almát, körtét, meg ami éppen ért, de azt mondta: barátaim, meg lányok, ha beleharaptok s nem ízlik inkább tegyétek zsebre s vigyétek el, nem birom nézni, hogy elhajigáljátok.

Aztán hát mondom jött a bál, az tartott úgy kilenc óráig, akkor danolászva hazamentünk.

Majdnem összeszó-lalkoztam a tanítónéval. Erősgette, hogy csakis este voltak a szerepek.

Egyszer aztán már a mostani háború táján eszembe jutott egyszercsak, hogy persze, hát hiszen engem akkor még nem engedett kedvesapám estelente

el hazul se a szerepre, se a bálba. Hát hogy is vélekedhetnék én arra, ami este történt. Én csak a délutániakról tudhatok. Hát a tanítóné! Az meg biztosan csak esténkint ment ki a kastélyhoz. Ő meg csak az estieket tudja.

De őneki már nem mondhattam meg az igazságot, mert addigra elhalt.

Hanem még arra is volt eset, hogy előadás után oda kellett mennem a kastély előtti tornácra s ott kellett énekelnem a vendégeknek. Annyira szerette az én nótámat az úr.

Azóta se jártam semmiféle előadásra, de még olyat is csak hírből hallottam, ahol falon játszanak, a moziban, pedig itt is van egy Szenttornyán. Nem vagyok rá kíváncsi.

Olyan előadást, amilyenek azok voltak, megnéznék. Ott kint az erdőben. Ha azt visszaállítanák, a fákat s a színpadot, oda elmennék, ha jární tudnék. S ha nem bírnám a lábam, elvitelném magamat.

Tavaly, hogy vonattal utaztam Gádorosra Mihály bátyámhoz, kinéztem az ablakon a Justh-major felé, ahol ezek voltak. De már ottan nincs más jel a régi időkből, csak egy magtár. De az is talán fiatalabb, mert én bizony nem vélekszek rá, hogy meg lett volna akkor.

Bizonyisten elrítam magam, hogy milyen szelid jó ember volt a Zsiga úr, s hogy mennyire szerette hallgatni a hangomat. Mondta is néhányszor: de szépen danolsz Franciskám . . . Ha úgy madár lettem volna, oda is szálltam volna a sirjára a vonatból.

SIMAI MIHÁLY

Záróra után

*A többi vendég régen hazatért . . .
csak ők, — goromba szesz-követelők —
zúgnak rekedten az ajtó előtt
még egy pohár veszejtő italért.*

*Testükben veszett kutyaként lohol,
érrendszerükbe harapja magát,
véres tajtékot túrva rohan át
szívükön a vicsorgó Alkohol.*

*— Ki várja őket? Asszony? Lány? Gyerek?
Almatlan éjeken ki sír utánuk?
Mért tékozzolják így az életet?*

*Halálos tánc az ő vak támoltygásuk . . .
Ideje már, hogy egyszer hozzálássunk
megmentésükhöz, józan emberek!*